

ST. M. G. S. O.
Politist och Oeconomist Afhandling /
H

M E D E L
M E D E L

Sinffa Stapelstädernes
S P F O M S T,

Med Vederbörandes samtycke
Vid Kongl. Lärosåtet i Åbo /

Under

Chemiae PROFESSOREN, Plantage DIRECTEUR, och Ledamoten
af Kongl. Svenska Wetenskaps Academien

Herr PEHR ADRIAN
G A D D S

In se end e,

Utgifwen och försvarad

CARL GUSTAF HOLMBERG,

Uylanninge.

I Åbo Academiens Öfre Lärosal

På wanlig tid för middagen, den 13 Decemb. 1766.

A. B. O.,

Erykt hos Joh. CHRISTOPH. FRENCKELL.

KONGL. MAJ:TS
Högtbetrodde MAN och LANDSHÖFNINGE
Uti Nylands och Tavastehus Län,
Samt RIDDARE af Kongl. Svärds- Orden,
Högvälborne HERREN,
H E R R

HANS HENRICH BOIJ E.

NÄDIGSTE

När ej mindre Landet än Städerne i min föds-
vårdnad leda grunden och upkomsten til sin
detta ringa Academiska Arbete, allerödmjukaft til-

Åmnet, det handlar Om Handelens upkomst i
ver et värdigt föremål för EDER försiktiga styrsel
nyttja detta tilfalle, at så dersöre som för erfa-
gra vördnads-runor, och för öfright med allmän-
täktes den Högsste i många år och fälla tider up-
hög välmågo, samt framhärdar med ouphörlig

Högvälborne HERRAR
MINE NÄDIGSTE

Allerödmjukaste

CARL GUSTAF

KONGL. MAJ:TS
Högtbetrodde MAN och LANDSHÖFDINGE
i Savolax och Kymmenegårds Län,
Samt RIDDARE af Kongl. Svärds-orden,
Högvälborne BARON,
H E R R
**ANDERS HENRICH
RAMSAIJ.**

HERRAR

Iobygd af EDER Högtprisvärda nit och om-
hushålls-trefnad, så kan åt ingen med större fog
ägnas än EDER NÄDIGSTE HERRAR.

Stapelhäderne, och detta har altid varit och blif-
och ömma upmuntringar. Billigt bör jag altså
ren hög ynnest och nåd ållerödmjukast rista nå-
heten förenar min tro-innerliga önskan, det
pehålla EDER NÄDIGSTE HERRAR vid hälsa och all
vördnad.

**LANDSHÖFDINGARNES
HERRARS**

Tjenare
HOLMBERG.

HELSINGFORS.

Stapelstads. Högtärade. MAGISTRATE.

Och.

Samtelige. Stadsens.

Respective. Herrar. HANDLANDE.

varder.

detta. ringa. Academiska. Arbete.

til. vårdtekn.

af.

ct. vörtnadfsfullt. hjerta.

sanit. önskan.

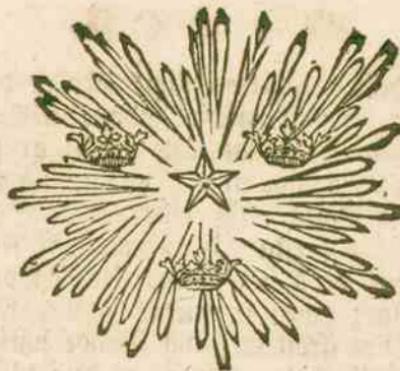
af. all. fällhet. trefnad. och. välsignelse.

ödmjukast.

tilägnadt.

af

CARL GUSTAF HOLMBERG.

§. 1.

Sta Städer är väl i och för sig siefswa lika sticke-
lige til hwad hufvudnåring deß inbrggare wilia
antaga; tv tilförfel af rå ämnen och deras förd-
ling kan gesatta alt hwad hos dem naturligen bri-
ster: men til bibehållande af ordning i Handel
och at lämpa näringarne i Städer efter deras naturliga lige och
förmöner; så är dersöre icke lika indräftigt för Samhället, om
den ena eller andra Staden utroäljer sadant eller et annat nä-
rings medel för sitt hufvud görowåt, utan ankommer det på
en noga undersökning hvilket dera hör vidtagas och genom
hvilka medel åndamålet säkraft kan winnas.

Up-Städer Landt och Berg-Städers förenämsta åtgård
består deruti at de høysamla den omkring liggande Lands byg-
dens naturlige waror och dem antingen sief förådra eller til an-
dra inländska orter försälja, på det öfverskottet som i landet
icke tarfwas, må igenom Stapelstäderne til utlämningen afföras.

För öfrigit består Stapel Städers skyldighet icke alle-
nast häruti, utan ock at de än i större mon än Up-Stä-
derne

derne förändla Landets produkter, samt igendom deras affärtning utrikes, tilbyta sig dels til inför hel sådane nödvändighets varor som i hembygden icke finnas, dels ock til at för sig öka andra begärlige Handels ämnen til omsättning på flere utrikes orter. Af alt detta finnes altså tydelsen at Stadsmanna näringars allmånnaste h. persta o. b. angelägnaste föremål är slöjd och handel. I fall de å sida sättas åro Städer både sig och Landet fördervelse; men ju mera Städer lämpas til detta åndamål och afhållas ifrån at öfwa Bonde näring, desto bättre upphylla de sin skyldighet, och sättas de i tillstånd at få hindra sitt egit fördert och astagande, som ock förhelypas de härigenom at främja Samhällets gemensamma trefnad och vålmåga.

At winna et så högstnödigt och nyttigt åndamål; så födrar altså försichtigheten at hufrudnäringsarna i Städer, vidlagas efter det omliggande landets egenfap, invånarenas böjelse, tilhållen til rå ämnen och dylikt mera. Man bör icke underrätta at vid dese näringssmedels uppgift tilse det så väl samfundets gemensamma åndamål, som är, at finna alla varor i hinnoghet, godhet och för et drägligt pris winnes, utan ock at näringsmånnens affäkt, hvilken består deruti, at winna i sin näring och derigenom förkofra sig, må altid upplösligen dermed förknippas. I följd af denna utstakning är jag nu sinnad at något orda och anföra om medel til Finska Stapel Städernes upkomst, samt täcktes den G. L. efter följande tanckar härom, med desf bewägna omdöme gynna och hedra.

§. 2.

I ansende til tillståndet i andra Norden och Samhället så har både i Sverige och Finland hårtills warit alt för så Stapel Städer; Hvar til hufrudsakeligen vår stora folckbrist jemte utlänks Handelens förmynckna inskränckning lagt det mästa hins

hinder. Fast vårt land är nio gånger större än Engeland, så är det doch bebojt knapt af en trediedel så mycket folck som där.

Franckrike har 14 millioner inbyggare fast det i utrymme ej är mera än fjerdeparten så stort som Sverige. I Londons Stad allena finnes 8000,000 menniskor; i alla våra Städer deremot, var efter 1749 års Tabell werck vid påf 2000,000, och af hvilka med Stockholms Stad inberäknad folcket i alla Stavel Städerne utgiorde 1000,000 menniskor. Och dessa wero då de som dretwo Sveriges utrikes handel; följackteligen hade denna tiden Londons Stad ensam, åtta gångor större styrcka i utrikes handel än hela Sveriges Rike tillhöpa.

Sedermore har doch folck nummern något tiltagit, så at i fall, i Sveriges Rike wore i proportion af nu varande folckmängd lika många Städer som i Engeland, så verde wi dock haftva 300 Städer, i stället för det wi nu endast åga 102.

Finland Öster- och Västerbott' samt Västernorrland, hvilka näst järn handeln göra de största exportter innom Riket, hadde intil detta år alt ifrån Åbo til Gestic uppå mer än 200 Svenska mils strand ingen enda Stapel Stad, när däremot i Franckerike Engeland och Holland vid havstränderne öfwer alt åro anlagde Sis och Stapel Städer. Nu mea haftva Riksens Höglöfl. Ständer högt up yst insedt det allmännas skada och olägenheten deraf at utlänks Handeln i Finland stat så mycket under tvång, och warit inskränkt til alt för så Städer; hv rfore landet fått fägna sig af 4 nya Stapelstäder, som åro Björneborg, Wasa, G. Carleby, Uleå. Det är ock ej twifvel om, at landtbruket i Finland härigenom mycket upphelpes, allenast näringarne så i dese som de andre Stapel Städer i denne landsort, så inrättas såsom egen inbyggarenes på stadiga grunder fotade förkofran och tresnad samt det allmännas wål det fördrar;

in ju flere afförande ställen finnes i hvar landsort des mera ökles och Rikets exportter; men utan dem kunnna warornes antal på alla ställen ej med lika drifft uppdelas ökas och förmeras.

At i nuvarande arbete jag altså öfvervägar de medel som til ett få wärdigt och högstämmigt andamål bidraga künna; det hoppas jag ej annat, än vara en och hvar vätskt angenämt och öka des rölbegäg.

§ 3.

Första medlet til Finnska Stapel Städernas upkomst är, at Lantman uppmuntras at försiktigte framstappa och öka Landets rå ämnen, och härtil fördras kundskap om Landets belägenhet och föremöner, undervättelse om en rätt Oeconomie och Landshushållning, lätt tillgång til nybyggen, seihet i näringar samit heder och uppmuntran i landstiftelsen. Hvad det första an- gär, så forde igenom det i Finland påbegynne Storsifster och Jord- resningens detta andamål efter hand winnas. At efter Öfwerhe- tens högt uplysta författning Oeconomiska wetenskaper vid Aca- demier nu allmänt läres, så winner icke Landet ej ringa lös om Landtmamma näringar; men om tillika hushålls Skolar up i Landet skulle inrättas, så kunde lätt kundskapen om en rätt Landshushållning så til insicht som öfning blifvo ån allmännare i fosterlandet. I Engeland finnas wiha af lärda och förfarna man författade hushålls böcker i landstiftselsa på Negeringen festnad tryckte, som til hvarie Sockn blipvit utdelte; at samma anstalt åfven hos os skulle giöra dräpesligit sagn år icke at trof- la om. Lätt tillgång til nybyggen kunde hos os ock winnas, i fall sedan dem, som igenom häfd och inkrökningar blipvit ägare af mera mark och jord än de Skatta och Råanta före, Ne- geringen lemnat 6 a 10 års sihet at sielvse slik öfverlops jord, låta urzaga til torp och nybyggen, samt at igenom dagsverken eller

eller annan förmön af dem hämta styrka til Volhemmanet; så borde de som icke til desj säledes nyttiadt sådane marcher, utan mischwärdat dem til allmänhetens skada, mista de samme, och det ogifte samt eljest lannestlygtige Bonde folket upplatas fri- och rättighet, at på slike varcker anlägga Dörv Backstugur och nybyggen, gista sig, sättia bo, och efter Guds systemål ökas til millioner. Ut dese nybyggen efter våra härtils vidtagne Cameral författaingar, så snart de utgiortt ett särskilt så kallat Röktal, icke särst må betungas med nya pålagor, wore åfwen högst nödig: fast mera wore billigt at slike ny jords upodlare skulle s a 6 år i början hugnas med friheter af personliga utgifter och alt annat, af hvad namn, och at hvem det vara må. (a)

En billig frihet i Landstiftselen är så nödig där som i andra näringar; men med sial kunde deremot ej anses vara stridande, om doch hvor ort wihlade sig efter Climat, jordmån och andra omständigheter, at hälst upbringa en wiß slags Landstiftselsens afkomst; H. Dedy p. 23: C. III. fäger med goda sial, *de L'Ame des plantes, que la terre n'en produít pas toutes sortes indifferamment;* hvorfore och i Engeländ, hvor landssort ester jordmons bestaffenhet, hafver wiß handtering, såsom Kent Humle stötseln, Hertfordshire Åkerbruket, någon annan ort Bostaps stötseln, m. m.

Som frihet består ei i annat, än at välsa det som nyttigast är; så hade åfwen ingen at klaga öfwer twäng, om is genom allmän Lag han förbindes at medelst Landtmanna näringars lämpeliga fördeining i Landet främja sin sanna välmågo. Planteringar som öka förrådet af spis och föda, såsom Hirs, Rapsat, Lins, Bowete, Humbla Fruchteträns stötsel och alla handa liks växter jemte Lin och Hampa, de komma alla fort i Finsta Climaten, samt gifwa ymnig anledning för Landtman at öka Landets produkter. Ut af et välhåldat åkerbruk, åfwen

här i Landet, västā 8:de kornet öfver hufvudet af all slags Såd, är och, så mycket mindre förmöcket tiltagit, som Professor Loccenius redan fär mer än 100 år wisat Sweriges fruchtbarhet i allmänhet til 10:de ja mer än 12:te kornet, se des Antiqu. Sviog. LII. C. XIX. Wår Såd sas som ritor gifwer icke allenast hembygden en bättre kårna och sundare spis än andra orters Sådesarter, utan är den ock på utrikes Handels platser altid mest begärlig. Om ock i anseende til Såden, alt förbud emot Lands köp upphävtes, Landtman igenom utmärkt heder och skädepennigar skulle uppmuntras till nya upodling, Ångskötlets förbättring, Ladugårdens blande med väl uppfödd Boskap, och Spannemåls Magaziners inträttande i landet, åfven lemnades fritt för hvor och en som dervore ville hugfällas, samt spannemålens utskräppning genom præmier vid vissa tilsfällen befördrades; så skulle alt sådant på det kraftigaste förbinda landets inbyggare att ei ringa öka Landtskötselns produkter och ymnigare tillgång på Såd. Efter d' Anguels anmärkning plägar Engeland årligen i utskräppnings præmier på Spanmål bestå vid paß 200,000 p. Sterling, men winner och derigenom 1500,000 igen, och är det märkeligt att då Gratifications Summan stigit högst och exportation varit störst, så har Såden altid varit til bättre köp än wanligt,

(a) Detta påyrkas i Kongl. Förordningen om oländig marké upptagande och Förklaringen verdsiver af d. 50 Octobr. 1741.

§. 4.

Alt Lantmannas warors införhelse til Finska Stapel-Städerna genom goda vägar, Strömrånsningar och Canalers öppnande i det möjligaste lindras, det bidrager ej ringa til deras upkomst och tilväxt.

Städer

Städer som hafwa fördel af Segelbara watten de funna
med förmon söka sitt underhåll och Handels ämnen ifrån afslå-
gna fält, särdeles när Landtbygden är med sin vattudrag ges-
nomsturen, så at med lätthet warorne funna afföras; hvars
före ock så mycket större antal inbyggare i slike Städer altid
funna hafwa näring, at ej förtiga, det igenom en sådan bes-
lägenhet för en wig affättning Landtman och mycket upmuntras
at öka Landtskötselens afkomst. Alla Nationer som warit må-
ne om Handel och Städers upkomst, hafwa fördensfull och wa-
rit angeligna om at ifrån Landet leda til dem Segelbara flos-
der och strömmar; så gjorde fordom en Kadmus och Danaus
i Grekeland, en Semiramis i Persien, en Augustus och Tra-
janus i Italien, Ptolomeus i Egypten, en Keiser Iao uti
China ock en Ludvig den XIV i Frankrike. Att ej förtiga
det alt sedan Konung Eric den XIV:des tid, Trollhätte Sluhs-
bygnad hos os blifvit påtänkt, samt at i senare tider Ströms-
ränsningar til Landers förmon i Finland åfwen blifvit påbegynt.
Önskligit wore at de ymniga Floder hwarmed naturen i synner-
het begåfvat Österbotten Åbo och Björneborgs Län, måtte
til detta åndamål uppråjas.

Om Helsingfors Stad wore ock förtiiffeligt tilfalle at
lått leda Vandet Floden genom 2:ne sin Sluhsverk til Gams-
mestads Hafswiken, och hvarigenom straxt s å 6 mil up i
landet en nyttig Segelled för denna Stad skulle yppas.

Melon uti sine *Essai sur le Commerce XXIV. Cap.* påstår sig ock
funnit, at forlön öfwer watn, hvarken kan eller bör räknas
högre än $\frac{1}{2}$ del emot forlön til lands, och gjör tillika följande
anmärkning: Om 1000 menniskor och 1000 hästar, säger han,
blefwo använde til at gjöra en Flod segelbar, til at förs-
färdiga en watn-graf, och då med det arbetet så mycket
utråttas, at 200 menniskor och 200 hästar sedermora be-
spars.

sparde blifwa, så at en lika stor myckenhet Spanmål kan föras med 200 personer och 200 hästar mindre, så winner ju staten 200 personer och 200 hästar, hvilka til annan nyttा kurna användas. Att goda och bequäma vågar åfwen mycket bidraga til folk och warors fringsändande i landet, det insäg redan den stora hushållaren Konung GUSTAF den 1:ta. Så innehåller Beslutet på Riksdagen i Mästerås af år 1544. at vågarne öfver hela Riket skulle med största estertryck förbättras och värdas. År 1559 blef än vidare stads- gat, at wiha vågar skulle utmärkas samt i bättre stånd hållas än de öfrige så kallade Kyrke- Qwarn- och Hamn- vågar. I Konung Christophers Landslag Cap. III. och allmånnna Lagens IV. och XXV. Cap. Bygg Balkarne så finnes tybeligen utmärkt både widden och beskaffenheten af allmånnan våg, och på hwad sätt menige man til des underhållande och värdböra deltaga. På inga orter i Finland wore nu för tiden, för Handels rörelse både nya och förhåtrude vågar mera nödige, än emellan Sawolax, Carelen och Österbotttniska Städerna.

§. 5.

Ej mindre angelägit är til Finnska Stapel-Städernes uppekomst, at på afslagsne orter i landet, Köpingar och Upstadér anläggas (a). Att i Finland härtils sådgne ej varit anlagde, det har mycket lagt hinder både för Handelns och Landförfötselns uppekomst och rätta drift. Så länge detta icke sker, finnes ej något rått näringsband knutit emellan städer och landet; de Handlande saknå lämpelige nederlagsplatser på afslagsne orter för Landtmanna waror, som ock är dem i allmånhet tillfälle betagit, at på slike orter up i landet inråtta Slögde-yrken til Landets rå ännens första förådling. Wid slike Köpingars inråttande är at i akt taga: 1:mo at de anläggges på de orter hwareft största förrådet finnes til Landtmanna-warors förådling,

ing, och hvarifran igenom vattuleder eller annors til Göteborg och Upstaderne Handels varorne lättast kunnas nedföras, 2:do drifit röf och frögerier borde sasom näringfång på slike platser i dät mästa inskränkas, som ock ingen åker eller ång slike Köpingar tillågnas. En at våra Städer fritt förfotora förmoner deraf, det har mycket skämt bort dem, gifvit anledning til Bondanäringar och afledt deras fit ifrån rätta Stadsmauna affichter, 3:to Ölle och Linnegarns Spinnerier, medelsorter at Ölle och Linne wäpnader, Färgerier, Garfverier, Bundsmakerier, allehanda grösvere Garntilvårkningar, slögder i trä och sten, Pott och Krukmäkeri, väl inrättade Brännewinsbrännerier med tilblanding af inhemska Aromatiska wärter, Bär och Dräfrukter; Harts och Terpentin-tilwerkningar, Oliestagerier til in- och utrikes export, samt Potaske Refenaderier och dylikt mera, wore de lämpeliga näringar för slike nya Uystäder, 4:to som Finska Städerna icke allena, vorde hafva nog styrka och förlag til dese förenämde inrättningar; så kunde det stå fritt hvar och en i Riket at medeist något Capitals intäende derutinnan deltaga; men hvad Kramhandeln angår, och Handelen med slike Köpingars exporter, så borde de billigt, endast vara förbehållna Finska Stapel-Staderna, för deras Handel och nänings rörelse, samt kunde de igenom sine uteliggare och Handels Betränta båst om sadant bestyra.

Till Köpingars inrättande på åtskillige lämpelige orter så i Österbotten Savolar och Carelen wore nog lägenhet. At undgå widlöftighet wil jag til wedermåle härpå allennast anföra om några dräpelige tilsfällen dertil i Björneborgs Län. I Rikssens Höglöft. Ständers Cammar-Oeconomie- och Commerce-Deparations betänckande af den 21 Iulii 1741: så ärö redan wid Pisapala By i Birckala Sochn och i Tyrwis By och Sochn, Köpingar i detta Lanhöfdingedöme föreslagne; det tredie stället kunde med nog för desf goda beqvämlighet blißvra i Saastmota

Vy och Sohn vid Österbottniska gränsen; hvareftest härstads
de Handlande ibland haft nederlags plats för Beck Tiåra och
andra varor.

Pispala Köping är afslagen 15 mil ifrån närmaste Sjöstad och 17 och en halv mil ifrån Åbo, orten består af en sandåse emellan stora Pyhä och Näsijerswi Sidarne; har nu årligen en marknad om hösten den 4 Sept. sem dä måst besöktes af alla Finnska Städers Handlande, och af wida of slagen allmoge ifråu mer än 40 Sohnar; Landtman har härstades på ena sidan måst 30 mil ren Segelbar sjöled, och på den andra 13 å 14 mil, och bestå exportterne om orten åfven med en wintermarknad wore försedd af Lin och Hampa ifråu mer än 10 å 12 Sohnar. De öfverte affärta Båt, Bryn och Tålgstenar, Humla, Fiskvaror, Pälsterier, Lin Hampe och Rosrö, Beck, Tiåra, Voskap, Häffar, Spannmål och Wictualier. Så wida Landet ikring denne föreslagne Köping, fram för andra orter i Finland, åger tillgång på Lin; så kunde lått Linnespinneri och Väfnader här blifwa hufvudnåring, samt har i genom Spinn-Skolan på Ottavalda, Ullmogen redan wunnit ej allenast håg, utan och handalag häruti. För tillång på Utm, Kön, Nön, och Mahur-Björk, samt annan slögdsnyttig skog, så skulle allahanda tråslögder här kunna idkas. I den nära intil belägna Tammerfors Strömen, kunde et wida sträckt och för Landet nyttigt Oljessageri med förmön lått drifwas. Vottiske Resenaderier kunde här och nog lona sig, allenast Landtman wandes och blefwe underrättad at nyttia Skogens windfälten til Askbrännerier.

Tyrvis föreslagne Köping finnes ifrån den förre ofvans nemde 7 mil afslagen, och är med Båt, undantagit Nokiasors, durchfarten hela vägen navigabel, som ej ringa til Communication och rörelsen emellan dese bågge Köpingar skulle bidraga. I fall dock 2 och en half mil en ny landsväg ifrån Tyrvis Köping

ping skulle anläggas genom Rikois til *Levanpälto*, were derifrån vidare en stor båt och farled ånda ned til Biörneborgs Stapel Stad och Hafvet. Förutan den Marknad i Tyrvis nu hålls den 13 Iulii så skulle til Handels exporternes ökande därstädes ej ringa bidraga, om den så fallade Hwittis marknaden til wintertiden hiflyttades. I anseende til de många Strömfäll vid Tyckwis By finnes, så kunde allahanda vörlige werck til grossmide här inråttas, såsom ock Pappers Bruk och Oljelergi; samt skulle en anläggnings af Ylle Spinnerier och Ylle Wäfnaider här väl båra sig.

Sastola Röpings belägenhet wore än mångfalt håttra, t:mo igenom några få wattualls ringa uprånning, kunde här, igenom zne särskilte wattuleder, uppas tilfalle för åtskilliga i floggsbygden belägne orter af Österbottens och Biörneborgs Länar, at til denna ort och Hafstrandens nidsvra sina wardr, 2:lo för de Handlande så i Åbo Biörneborg som Österbottniska Städerna wore denne plats en bequäm nederlags ort på Dödra Bråder och andra floggs afdråter, 3:lo husvudnåringen kunde med största lämpa bli allahanda Jernsmiden jemte inråtning af Plåthamar, s:om ock i synnerhet Skeps och Byggnings smiden, Skepsankare, Bandjern, Domkrafter, Gallerwerck, Fortifications och Artilleri smiden samt åsven allahanda slags svart smiden med mera.

Alla Bonder och inbyggare härstädés åro och redan Smeder förut, så at de lått til grossiva Järnslögder kunde så handalag.

Åkerbruk kan nu och framdeles med synnerlig förmen icke här idkas: men på Skog är här af de öfverliggande ödemarker den ymnigaste tilgång i hela landet.

(a) Til lådana Up-Städers anläggande i Finland är af Glorwördigst i ämmanelse Drottning Christina, besällning och upmuntran lämnad i des Rei. af den 26 Jaauari 1651.

§. 6.

At ungdomen uti Stapel-Städerna upförsras i Studier och nödig kundskav, om Landets rå ämnen, deras föredling och intikes Handel; därför är åfwen ett af de yppersta medel til deras upkomst, om de elkest ej skola finnas så okunniga som nu gemenligen stier, då de osta mindre veta, om exporter, effekter och Handelen i Norrköping, Wästerwik och Wisby, än om Handels ämnen i Cairo, Marseile och Livorno.

Handelen fordrar mycken och vidsträckt insicht, rediga tankefått, samt en sittig och kvick omhugsan; räkna och skriva gör här ej tillhällest. Geographien, Handels-Historien och främmande språk måste ett duchtigt Handels ämne redan fatta ifrån barndomen åfwen som en god insicht i Oeconomien, Natural Historien samt kundskap om allab nda Manufacturer och deras affärtning åro oumbärliga att veta och förstå. At altså unga Handelsämnen någon längre tid än srie plågar, vistas vid Academier at underrättas i dessa wetenskaper, eller och at Handels och Navigations Skolar i Stapel-Städernes anläggas, det är och blir en nödig anstalt til Finska utlänna Handelns upphielande. I annat fall drifwes den på blott slump och af en blind lycka; hvarjore åfwen, förutan hvard Förordningen af den 19 December 1734 stadgar, de som skola vidtaga utlänna Handelen, borde i anseende til Theoretiskt kundskap af beprövwyde och uplyste kändare i hvarie förenemde wetenskaps del, Tull- Bolags- och Handels Förordningarne undergå besörig och noga granskning.

§. 7.

Härnäst blifwer ett medel til Finska Stapel-Städernas upkomst, at de rätta och grunda sina näringar efter det
i grans-

I gränskapet befinteliga Landets afdrägter i rå ämnen, som och at de på Stadsmanna sätt häfda egen jord til at öka sine Handelsämnene. Utan ett slikt Systematiskt sammanhang emellan Städér, Ländsbygd, land-tärfwel, slögd och Handel åga näringarne på ingendera stället någon trefnad eler säkert beständ.

Städér som åro belägna i de Landsorter hvareft Bostaps Sjötseln med fördel idkas, de kunde såsom husvudnäring til Handelsämnens ökande drifwa Garfverier, Carduans beredning, Pergament-makeri, Niemsnideri Sadelmakare arbete, Horn arbete - Swarfwande, Lyckes och Landtärne, Horns beredning samt Limkokning. På de ställen där ull- och raggbostap hålls, kan förnämsta Stadsnäringen bestå i Spinnande, Wäswande, Sämskande, Hans- och Hattmakerier, Filterbete och Strumpväfverier med mera dylikt. Der Lin och Hampa finnes i gränskapet är bästa tillfälle til Linväfnaader och Neplagener. Tracter belägna i Skogsbygden lemnna bästa lägenhet til Dräslögder och Skepsbyggeri, samt kunde säkert med förmön i synnerhet Stapel-Städerna i Österbotten, på utrikes orter affästa de hår i orten af Furu upbygde Skepp, allenast de ifrån utlänna Handels platser staffa sig modeller, at på flere sätt, efter särskilda Nationers smak och behof, de på våra Skepsvarf förhårdigas.

I stället för det, nu Städernes jord på Bondas vis nyttias til Någ och Korn växt, så kunde årfwen med större förmön, de brukas til de Stads manna planteringar som tåla Finska Climateet, såsom til plantering af slögd nyttiga trän. Ek, Ullm, Apel, Rön, Lin och Lön; planteringar af Tobak, Färge-stofter, som Weide Bau Krapp, samt af fruchträn, årfwen som Rapsat til Oljeslagerier, Medicinal växter, som och Plantagier af Afnis, Corriander och Fångkål, Mannagrypn, och inrättning af Kummin hagar, med flere dylika anstalter. Så

Länge sådant icke sker, utan utrikes Handeln endast grundar sig på exporten af landets rå ämnen, så winner den aldrig stadga och tilvärt, utan förstör snart sig sief och blifwer hela Düsselstads.

§. 8.

Härjemte är och blifwer det hufwudsakeligaste medlet til Finnska Stapel-Städernas upkomst, at slögder i dem mera än härtills stedt inrättas och widtages, samt at emellan inlänsta slögder och utrikes Handel knytes ett ouplösligt band. I alla väl inrättade utlänna Stapel-Städer hafwa fattige Manufacturister, som ej sief kunna hålla lager af rå ämnen, onekelig rättighet och tilgång dertil hos Grosserter som drifwa utlänkt Handel. De få väl ej större förlag än de straxt på kort tid kunna förändla och förfärdiga; men så snart och waran är färdig, blifwer det Grosserternas eller deras som drifwer utlänkt Handel, skyldighet at den straxt betala och inlösa; samt får på fiere ställen, i Frankrike, Engeland och annorstädes, ingen delta i utlänkt Handel, som ej förut bewist sig, med något Capitals infättning deltagit i någon utrikes Fabrique, eller at han werckeligen tillika håller lager för Fabriqueuter af Rudematerier och werktyg. Härigenom förenas då det annors för Niket högst stadeliga olika Interesset emellan inhemska slögde-arbetare och utlänna Handels-idkare. Denna förening är och blifwer hos dem den starkaste formur at hindra Lurendrägerier af utlänkt framgöds til inhemska slögders förtryck. I ett Land, hvaräst ett slikt enings band ej är knutit: men dock många Stapel-Städer inrättas som blott drifwa Handel med Landets rå ämnen på utlänkt bottm, där banas allenast en öppen väg, at i hast blotta hembygden på desf ädla rå ämnen och at fälla dem i wanpris hos utlänningen. Där blifwer mest Stapel-Städernes föremål at under alla möjliga szen rata och förtrycka inhemska slögder och at påföra Landets inbyggare utlän-

utlåningens glitter och Fabricerade framvaror. Dylige Städ-
per. Städer blifwa och så mycket mera de första kyrindrågare
i Landet, som de åga frihet, at genast ifrån utlånta orter,
utan så mångfaldig och laggran bewakning som andra Sjö-Städ-
der, segla til egna hamnar.

§. 9.

At Sinsta utlånta Handeln hufwudsakeligen drif-
wes i Bolag, och at utrikes, af egna Landsmän Han-
dels Commissarier underhålls på de namnkunnigaste Han-
dels platser, det främjar mycket Stapel. Städernes upkomst
och trefnad. Et sådant Handels sätt har redan bliswit
nyttjadt af Araber, Egyptier och de Tyrier samt finner man
af en Xenophon at det warit i bruk hos Aibeniererne, och
jemwäl hos Rhoasierne; deras efterdöme hafwa sedan fölgt
Pisaner, Genuesare och alla andra Handlande mackter. (a)
Som Bolag består i flere Persons förening at sammansiuta
sine varor eller penningar och at efter wiß givord afhandling
deraf dela winst och förlust (b); så ser man ock härav latt, at
både inhemska rå ämnens upköp och samling, som ock deras
förädling och utseppning utrikes, kan härigenom båst främjas.

Sinsta Upp- och Sjö-Städerna åga ock rättighet at genom
insatte Capital eller varor i Städer som hafwa Stapelrätt, res-
da Skepp och deltaga i utlånt handel (c). Onskeligt wore, at
det endast skedde. I Konung Joh. III Manda af den 7 Sep-
tembr. 1483 lyda orden: Dat är härmed Wår alwarliga
wilja och befallning at i 3 4 eller flere tilhopa beslita E-
der therom at förstakffa Eder gode starke Skepp och dermed
siflwe bruken den Wästfartste Seglatz med Trälast och
andra osörbudne varor til at förbyta uti Salt, Guld och
Daler. At ej förbigå at nämna om det widsträcka Handels
Com-

Compagnie som i Konung Gustav Adolphs tid år 1625 til Handelens utvidgande i alla fyra verldenes delar här i Sverige blef föreslagit och upprättadt (d). 1673 års Handels- Ordinantie §. 5. Res. på Borgerskapets Besvär af år 1723 och 20 §, Aldel. Privil. 12 och 19 § §, samt Res. på Städernes Besvär 1727 § 31 innehålla åtven tydeligen at Qdelen och andre Ständs Personer samt Kongl. Betiente de der ingen upbörd hafwa, så, fast de icke wilja winna Burskap, handla antingen i groß för sig siefhva eller uti Compagnie med Borgare; doch at de derföre undergå några emot deras voreller afažade onera realia.

När inhemske män nyttias utrikes til Handelens Commissariet så göra de ock mångfalt mera nyttा än främlingar. Dese säsom mest uplyste kunnare af hembygdens rå ämnen och Fabriqve waror, kunna lemma den pålitligaste underrättelsen, huru och hvareft de med största förmon kunna affåttas. Igenom dem kan lättast winnas kundskap om den stäpnad, det lynne och de saconer hwartil inhemska rå ämnen efter utlåningarnes smak tycke och behof böra förådlas och förfärdigas. Wid sin hemkomst til Fosterlandet inflytta slike Handels uteleggare med sig en wålgrundad redig och widsträckt Handels kundskap, och igenom sitt umgänge och wundne wånskap hos främmande nationer, så öka och stärcka de Landets Handels Credit, ock blifwa altid sedemera dese, de kunnigste, skickeligaste och båsta Handlande i Landet.

At Finska Stapel-Städernē en så dråpelig författning åfven widtaga det fordrar deras trefnad och upkomst samt är ock dårtil af Höga Öfverheten en mycket wårdig och nädig upmuntran gifiven i Kongl. Stadgan af den 19 Decemb. 1734 § 5. Sänder en Fader then Contoirs Handel driftwer, Son sin, eller Husbonde Contoirs drång utom lands antingen at tisna, eller för uteleggare, at han om uteikes Handeln må dese bättre göra sig underkunnig stal sådant icke allenast honom

Honom f dän utsatte tienstetiden til godo beräknas, utan
och om han Burkrap winna wil, för ty skål med ett
eller flere frithets år fram för någon annan hugnas.

(a) Nordencreants Arcana Oeconomia & Commiss. i Tom. IV C. 1. §.

(b) Se XV Cap. Handels Bl.

(c) H. Bl II Cap. 2. §. Förvarar at Up Stads Borgare måge reda i
Stepp, så och uti Stapel-Städernes salja i Gross the varor som the få in.

(d) Konung Gustaf Adolfs Privilieger för Wellam Villing at uprätta
ett General Handels Compagnie af den 21 Decembre 1624, och siflwa
Afhandlingen härom af år 1625.

§. 10.

I fall, Finnska Stapel-Städernes mera framdeles än härtils
skedt, åro nymårtssamma, öfwer Ingermanlandste, Liffs-
ländste och Ryska Handelen, det bidrager ej ringa til deras
upkomst och Finnska Handelens utwidgande. Ut häruti hos vår
granne, wore at förtierna genom Frackter och en väl inträttad
Transic Handel, det wisa tydelsen den iduge Helländaren och
Engelsman, hvilka drifiva en slik handel, vanskadt de mäst
passera Sundet och åro wida mera afslagsne ifrån dese ham-
nar, än wi. Ifrån dese orter kunde wäre Landsmän för Swen-
ska förädlade effekter tilbyta sig dese Länders rå ämnen, samt
dem widare antingen siefv förädlv eller ock såsom Rudematerier
dem på andre utlänksa orter affätta.

At mer än vanligit warit utwidga Finnska utländska
Handelen i Spansta, Italiensta och Portugisska Samnar,
det blißver åtven mycket indrägtigt. I Castilla Veja, Estre-
madura och Biscaya hafiver wäl Spanien något Linplanterins-
gar, men tilvärvckningen består blett i grossva lärster, som icke
eller på längt når förslar til egit behof. Ifrån Schlesien Soren
och Brabant hämitas årligen öfwer Hamburg til Cadix öfwer
30000 Baler eller 20 millioner alnar lärster, som mästa des-
leu med Spansta flottan afsettis i America; Segelduk och Dago-
wercke åro altid på dessa orter en Courant vara; Spannmal
affäts

affättet åfven än i dag i Cadiz och Lissabon ifrån England; Dantzig, Livland och Norriga. Var finna Såd såsom Ristorr skulle säkert altid åga företrädet. Glashütterne i Sct Jofl-fonso kunnna knapt försa Madrid med tilräckliga glas. Ifrån Bohmen införes fördensfull til Cadiz och andra Spaniska Hamnar årligen stora upplagor af Speglar, Glassögen, Glasperlor och och allahanda Emale arbete; Fönsterglas hämtas måst ifrån Engeland, samt kunde vi igenom retout vahra af Spanst Souda tilvärka det så godt som de. Med Master, Spiror, Plankor och Timmer förses måsta Spansta Skepsvarvren af Holländaren, hvilken hämtar dese varor dels ifrån os, dels ifrån Livland Dantzig och Pommern. Bräder Vidickar och Nibboe åtgår och mycket i Spanien, i ansende til sättet af deras stenhusbyggnader. Handspalar af Björk, skäst för spadar, vor och hamrar frambringas dit med förmön af Norska Skepp åfven som Pipstålver eller kummar för Olieturmer och Winfat komma die ifrån Preussen och Livland, der Hamburgare köpa dem och insänka dem i vatten at de mista sin tiarewa smak, hvarefter de mer än vanligen betalas.

Bräder och Liära åro väl våra måsta exportörer på dessa arter, men som vil ej som andre Nationer på utländska Handels plätter hafva några Handels Comtoit eller inrättade nederlags Magaziner; så nedgas vil det ofta fälja dem för 30 å 40 Procent mindre än Holländaren hvilken minuterat ut sin Drälast i Baijen eller ock annars ester hand affätter den samma.

Så viba Spansta Järnet i Biscaija är mycket segt och velt, därförde är brist på stug; så kunnna allahanda slags äggjern och gross smidte här med fördel affättas, säs som ock Skeps-smiden, Jernhällar, smidte jern til Balconer, Portar, Fönstergaller och annat dylikt. Handjerns Handeln är i Cadix vidlöslig; deisives nu måst af Inglandare och Holländare; men deras handjern såsom mycket utvalsa, är dock

doch mycket sämre än de Svenska. Norrländs Lar kunde här dock bättre affärtas än Englands Bacalao, åtven som god Finskt Strömming, Washbuk, rökt Lar, soltorkade Gröddor, Renkött, insyftade saker och moser af allahanda Nordiska bärarter, hvilka hår öro aldeles obekanta, de skulle såsom delicer ver afslöra väl betalas. Mvrz En Rön och Hägg Bråviner skulle dock med sakerhet vara mera begärlige än det osmakeliga Danska färn Bråvinet, som nu dock har få mycken åfstånd, åtven som Svenska Ölsorter säkert ägde priset fram för Englands Holländs och Hamburger Bottel-Bier, hvilket där åtven säljs. Retour varor wore förtan Salt och Winer, Spanst Ill samt kunde vi få rätt Gilje ifrån Murcia och Valensa, så väl som att det nu går til Lion och Languedoc.

Utan Americaniska produkter så säljs åtven i Cadix, Coecionell, Indigo, Fernbock, Bilissilia, gemensigen för Indiagare pris än i Bourdeaux och Lissabon.

I Venedig betalas dock Svenskt Jern väl, samt åtven Beck och Tåra. Retour varor öro här förutan annat, Gilje och Olia, samt borde vi härför i synnerhet försé os med arbete att inräcka Glas- effekter på vissa Strogika orter, hvilka til Ost- Indiska Compagniet sedan kunde affärtas, at i dess Handel, byta det ena glaset och glittervercket emot det andra.

I Senegalia; en liten Stad uti Pafriiska staten och Italien, finnes och god affärtning på Stål, Jern, Jern Manufakturer och linne tischarverkningar, samt skulle i synnerhet Norrländs Lar om den wore inlagd i Ek-lär, och ankomme under Fastetiden därhört betalas både hår, i Venedig och alla Catholska länder.

Ot uppmuntra Finskt Folck til utrikes Sjöfart och förekoma det de härigennam ej få anledning at flytta ur Riket, så blifwer nödigt at de bättre belönas än härtils stiedt, hvartil

skulle bidraga r:mo om deras lön och underhåll mera än härtills
skedt, jämkas i förhållande emot det som utlåningen betalar, 2:do
at på Holändska sättet Besättningen förunnas någon liten lott
och del i Handelen, 3:to at Båtsmän som tjänst vid utrikes Na-
vigation, ej allenast fram för andre upplatas Borgare rätt i
Städerna, utan ock dem som läng: tjenst frihet för alla utgifter til
Staden, 4:to at ingen obeslägt, ogift samt osfädig eller löffer
drång nyttjas vid utrikes Navigation, 5:to at Krono Båtsmän
i freds tider tilhålls at göra tjänst på Handelsskepp (a); det
ta brukas allmänt i Frankrike och af alla Sjömakter. Kro-
nans Båtsmän inöfwas således båst i Navigation, de få til-
falle at härigenom öka sin egen wålmöga, ock flytta desse ej ur
landet, emedan de åga Corp, hushåll, Hustru och Barn i
Hembrygden.

Desse dro de säkraste och påliteligaste medel til Finska Sta-
pel-Städernas upkomst, ock är ej twifvel om, at i fall de vid-
tagas, det genom den Högsas Nåd och Wälsignelse, til det all-
männas nöje och enfullt trefnad Finska Stapel-Städerna i hast
tiltaga och utvidgas. Allmän årtarenhet wittnar at så född
på andra orter; hvorfore icke åsiven hos os? Sielhwa Paris
i vår tid, en ibland de måst lystra Städter i verlden, hade
för 800 år tilbaka, endast två Tullar och af endera
blott 12 Livres om året, som Mons. Saintoix
i dess Essais sur Paris det wittnar.

G. N. A.

(a) Se Kung Carl XI Bref til Comm. Colleg. af den 24 Janus-
eii 1661: at de så laga det en frediebel af Kronans Båtsfolk må an-
tagas och nyttjas på Röpmans Skepp at der igenom bättre kunna lära
Sjöfarten.

